

18. mars 2022

Olje- og energiminister Terje Lien Aasland

VELKOMSTHILSEN MED INNSPILL FRA NATURVERNFORBUNDET

Innledning

Vi i Naturvernforbundet ønsker deg velkommen som ny olje- og energiminister. Du har et stort ansvar for at Norge skal lykkes med å ta vare på naturen og kutte klimagassutslipp, gjennom blant annet omstilling av norsk økonomi vekk fra oljeavhengighet og over på energieffektive og fornybare løsninger. For at Norge skal ta sin andel og bidra til at verden greier å innfri 1,5-gradersmålet, må Norge i praksis bli fossilfritt innen 2040.

Norge har også klare forpliktelser til å ta vare på naturen og artsmangfoldet. Bevisstheten om naturens rolle til å redusere klimaendringene og dempe de negative konsekvensene av dem blir bare større og større. I den ferske rapporten fra FNs klimapanel slås det blant annet fast at vi må bevare rundt 30–50 prosent av klodens landjord, ferskvann og hav. Dessverre er det i praksis slik at stadig større naturområder ødelegges og arter fortrenses. Den siste rapporten fra FNs naturpanel (IPBES) viser at tapet av natur og arter er en like alvorlig trussel som klimaendringene. Dette må legge klare føringer for hvordan vi produserer energi, og hvordan vi bruker den.

Det viktigste budskapet fra oss er at klimakrisa og naturkrisa må løses i fellesskap.

Vi går i dybden på noen utvalgte tema i dette brevet, men vil samtidig benytte anledningen til å be om et møte for å kunne diskutere sakene videre.

En plan for omstilling vekk fra olje og gass

Det er ingen tvil om at de siste ukene for alvor har vist hvor sårbar Europa er i sin avhengighet av fossile energikilder, spesielt russisk gass. Russisk eksport av olje og gass er også i stor grad med på å finansiere Putins invasjon av Ukraina. I denne konteksten støtter Naturvernforbundet at Norge nå leverer så mye gass som mulig til det europeiske markedet.

Samtidig er det viktig å huske på at EU har satt seg ambisiøse planer for klimakutt, og på sikt er målet å fase ut *all* fossil energi. Situasjonen i Ukraina har satt ytterligere fart på dette arbeidet. Etter hvert vil omfattende energieffektivisering og satsing på ny fornybar energi også fjerne etterspørselen etter norsk gass. En ny runde med leting og tildeling på norsk sokkel forutsetter at EU og verden fremdeles er interessert i norsk olje og gass 30–50 år fram i tid. Dersom det er tilfelle, innebærer det også at verden har mislyktes med å hindre katastrofale klimaendringer. Et slikt veddemål skal ikke Norge ta, verken før eller etter Ukraina-krisa.

Naturvernforbundet er derfor opptatt av at det nå må lages en nedtrappingsplan for hele petroleumssektoren som bevarer arbeidernes rettigheter og kompetanse og sikrer behovene til lokalsamfunn som i dag er avhengig av petroleumsindustrien. Dette må baseres på en plan for rettferdig omstilling i samarbeid med fagbevegelse, partnere i arbeidslivet, miljøorganisasjoner og forskere, for eksempel gjennom regjeringens foreslåtte omstillingsråd.

Nei til utbygging av Wisting-feltet i Arktis

Dessverre fortsetter Norge å lete og bygge ut i sårbare og verdifulle områder og i et tempo som historisk aldri har vært høyere. 2022 og 2023 ligger an til å bli rekordår for godkjenning av nye prosjekter, hvor oljefeltet Wisting peker seg ut som det aller verste eksempelet. Dersom Wisting blir godkjent for utbygging vil oljen fra feltet utgjøre mer enn 200 millioner tonn CO₂ ved forbrenning, tilsvarende utslipp fra nesten 100 millioner bensin- eller dieserbiler i løpet av et år.

Wisting er også svært problematisk av hensyn til sårbar natur. Ifølge DNVs risikoanalyse viser oljedriftsberegningene at Bjørnøya, iskantsonen og polarfronten kan bli rammet ved en alvorlig oljeutblåsning fra Wisting. Flere rødlistede sjøfuglbestander kommer i berøring med Wisting-området i hekkesesongen og under svømmetrekket, hvor hanfuglene og ungene ikke er i stand til å fly. Selv små uhellsutslipp med olje kan derfor gi alvorlig skade for kritisk truede sjøfugl som lomvi, polarlomvi og lundefugl.

Naturvernforbundet ber derfor olje- og energiministeren om å avvise utbyggingen av oljefeltet Wisting i arktis. Dette feltet er såpass kontroversielt at det vil bli en merkesak for miljøbevegelsen framover, på samme måte som Lofoten, Vesterålen og Senja har vært.

For øvrig forventer vi at Olje- og energidepartementet (OED) i behandlingen av nåværende og eventuelle framtidige planer for utbygging og drift vil følge de pliktene som Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) mener følger av Høyesteretts dom knyttet til Grunnloven § 112, jamfør brev til OED 18. mars om dette.

Kunnskap før mineralutvinning på havbunnen

Overforbruk, mangel på gjenbruk og en lite sirkulær økonomi fører til et sterkt press på å utvinne mer mineraler i stadig høyere tempo, uten å ta med i vurderingen belastningen dette gir på naturen vår, og at også kommende generasjoner har behov for ressurser. Gjenvinning og gjenbruk av mineraler som allerede er tatt ut, må være det bærende prinsippet når teknologiutvikling og grønn omstilling trenger mineraler.

Havet er allerede under et enormt press på grunn av industri, næring, overfiske, plastforurensing og klimaendringer. Samtidig har vi særdeles lite kunnskap om livet og naturverdiene på havets bunn. I Norge tyder mye på at de mest aktuelle stedene for mineralutvinning på havbunnen danner selve grunnlaget for mye av livet i havet. Miljødirektoratet har tidligere uttalt at vi høyst sannsynlig har uoppdagede forekomster av sårbart og verdifullt naturmangfold på havbunnen, som så langt ikke har noen form for beskyttelse mot påvirkning. Forskere frykter at mineralutvinning på havbunnen vil føre til alvorlig tap av naturmangfold. Støv, lys og støy kan gi negativ påvirkning også på arter som befinner seg langt unna utvinningsstedet.

Naturvernforbundet etterlyser langt sterkere innsats for å registrere og kartlegge biologisk mangfold samt å få bedre kunnskap om hvordan havbunnsøkosystemer faktisk fungerer. Dette er i tråd med aktsomhetsparagrafene 4–10 i naturmangfoldloven, som er grunnleggende prinsipper for kunnskapsbasert og moderne naturforvaltning.

På bakgrunn av dette krever Naturvernforbundet at regjeringen stanser åpningsprosessen og innfører et langvarig moratorium mot mineralutvinning på norsk kontinentalsokkel inntil et biologisk solid kunnskapsgrunnlag er etablert.

Fornybar energi på naturens premisser

Som olje- og energiminister vil du få ansvar for å ferdigstille det nye konsesjonssystemet for vindkraft på land. Naturvernforbundet har sett hvordan utbyggingen av vindkraft i Norge har skjedd med mangelfull naturkartlegging og dårlig involvering av lokalbefolkning, organisasjoner og naturbaserte næringer. Hensynet til utbyggers interesser har kommet før naturmangfold og friluftinteresser.

Vindkraft på land må kun planlegges som mindre anlegg, i industrialiserte områder, langs etablerte infrastrukturnettverk eller på andre arealer der naturverdiene allerede er sterkt forringet. Også i slike områder må det tas hensyn til natur og friluftsliv, og utbygging må unngås i områder med verdifullt fugleliv. Der slike anlegg er bygd, må det stilles krav om sikring mot forurensing og garantier for at området ryddes etter at konsesjonstida går ut.

Vi har flere konkrete innspill til det framtidige konsesjonssystemet for vindkraft:

- Vi trenger spesifikke og svært tydelige krav som ivaretar trekkveier og leveområder for sårbare og rødlistede arter og truede naturtyper, store, sammenhengende og intakte naturområder, nærområdene til verneområder, villreinområder, samiske interesser og reindrifta og viktige friluftsområder. I tillegg må mangelfulle kartlegginger i seg selv være et eksklusjonskriterium.
- Produksjonsavgiften på vindkraft må tilfalle staten, slik at det ikke blir kommunenes økonomi som blir avgjørende i beslutningsprosessene.
- Konsesjonshavere som søker om utsatt oppstart av drift, må få avslag. Tidligere gitte konsesjoner som har konsekvensutredninger som er eldre enn fem år, må gjennomgå ny konsekvensutredning og konsesjonsbehandling.
- Hensynet til naturmangfold, eksisterende bosetting, friluftsliv, naturbaserte næringer og samiske rettigheter må være nedfelt som krav i lovverket som regulerer vindkraft.
- Reindriftsområder må komme inn under kategorien harde eksklusjoner, hvor vindindustrien får automatisk avslag.
- Kunnskapshullene om ble avdekket gjennom nasjonal ramme for vindkraft, er enorme når det gjelder blant annet fugletrekk, flaggermus, insekter og samlet belastning. Miljødirektoratet og NVE må lage retningslinjer for hvordan samlet belastning skal vurderes i enkeltprosjekter.

Norge har også et særskilt ansvar for å ta vare på naturgrunnlaget for samisk kultur. Omtrent halvparten av alle vindkraftanlegg som er bygd ut i Norge i dag, raserer reinens leveområder. Det samiske samfunnet rammes spesielt hardt, og motstanden mot vindindustrien har eksplodert. Konsekvensene av all utbygging – det være seg vindkraft, vannkraft, gruvedrift, oppdrett og hyttelandsbyer – er dramatisk for naturgrunnlaget for samisk kultur og reindrifta. Presset på naturgrunnlaget kommer i tillegg til en lang rekke andre inngrep, arealtap og pågående klimaendringer. Fosen-dommen slår ettertrykkelig fast at reindriftssamenes rett til kulturutøvelse er blitt krenket. Olje- og energiministeren må følge opp Fosen-dommen, og vi støtter Sametingets krav fra 10. mars om at vinterbeitene som er tapt til Roan og Storheia vindkraftverk på Fosen, må restaureres, og at dette må skje snarest.

Regjeringen har lansert en større satsing på havvind. Naturvernforbundet frykter økt press på arter og økosystem i havet. Vi må passe på så vi ikke gjør de samme feilene til havs som på land – vi må ha en føre-var-holdning. Utbygging av havvind uten en vurdering av samlede virkninger og et mer helhetlig kunnskapsgrunnlag kan få alvorlige miljøkonsekvenser. Forvaltningen av havområdene våre har ført til store arealkonflikter. Næringsvirksomhet og klimaendringene har gitt en kraftig nedgang i viktige bestander av fisk og sjøfugl.

Med økende press på naturen fra både klimaendringer og næringsaktivitet må vi se sammenhengene. Havområdene blir utsatt for mange forskjellige belastninger. Dumping av gruveavfall, olje- og gassutvinning, seismikkskyting, åpne oppdrettsanlegg, forsvarsaktivitet, plastforurensning, overfiske og gruvedrift på havbunnen er alvorlige stressfaktorer for livet i havet og risikofaktorer for havet som svært viktig matkilde. Utbygging og drift av havvind vil utgjøre en ekstra belastning som kan få store konsekvenser for fugletrekk, næringsøk, gyte- og oppvekstområder for fisk, trekkruiter og leveområder for marine pattedyr, korallrev og

sårbar natur i havet. Kunnskapen om effekten av utbygging og drift av havvind i norske farvann er fortsatt mangelfull.

Det er også verd å minne om det store folkelige engasjementet mot forslaget om å bygge ut vernede vassdrag. Vassdragsnaturen i Norge er mangfoldig og unik i europeisk sammenheng. Takket være politisk vilje til å prioritere naturvern i tider med stor kraftutbygging har vi klart å beholde denne unike naturarven. Det er uaktuelt å uthule vassdragsvernet for elvene sin del, men også for tilliten til politiske prosesser og vedtak. Vi må kunne stole på at den naturen som er vernet, forblir vernet og ivaretatt for framtidige generasjoner. Å åpne for utbygging i vernede vassdrag er respektløst, kunnskapsløst og historieløst. Vi trenger mer fri natur, ikke mindre, og de vernede vassdragene er siste skanse mot storstilt nedbygging av vår unike vassdragsnatur.

Effektiv energibruk avgjørende

Tiltak og nye sterke virkemidler for energieffektivisering og energisparing er den raskeste måten å skaffe til veie mer energi på for å redusere klimagassutslippene og samtidig ta vare på naturmangfoldet.

Tiltak i bygg, industri og forbruket ellers kan frigjøre store mengder fornybar strøm som kan benyttes til å fase ut fossil energibruk og tilrettelegge for ny næringsvirksomhet som kan bidra til omstilling. Potensialet er på flere titalls terrawattimer, men Norge mangler sterke virkemidler for å realisere potensialet. Vi har store forventninger til at regjeringen leverer en ambisiøs plan med virkemidler for å redusere energibruken i bygg med minst 10 TWh i 2030, i tråd med løftene. I tillegg må vi ha virkemidler for redusert energiforbruk i industrien og en mer sirkulær økonomi. Vi trenger en kombinasjon av krav, økonomisk støtte og informasjon og kompetanseheving for å realisere potensialet for energieffektivisering og energisparing.

Naturvernforbundet har derfor sammen med 26 andre organisasjoner bedt om at det må settes av minst én milliard kroner til støtteordninger som får fart på energieffektiviseringsarbeidet i husholdninger, og at det i tillegg kommer egne ordninger for energitiltak i næringsbygg, kommuner og landbruk. Én milliard til husholdningene årlig vil etter ti år frigjøre 5 TWh per år, noe som tilsvarer strømmen fra nesten 8 Alta-kraftverk. Men dette kravet var før krisa i Ukraina. Nå tjener Norge enda mer på salg av gass, og behovet for å frigjøre strøm er ikke blitt mindre i et Europa som øker tempoet for å gjøre seg uavhengig av fossil energi, ikke minst russisk gass. Bevilgningen til energisparing bør derfor økes enda mer i 2023. Energieffektivisering er helt sentralt i EUs energiplaner. Norge ligger derimot etter, og nå må det trappes opp. Vi forventer at dette blir sentralt i regjeringens tilleggsmelding til meldingen «Energi til arbeid», og at EUs direktiver for energieffektivisering må implementeres.

Ny nettleiemodell som stimulerer til energisparing

I juni 2021 vedtok OED nye forskriftskrav om hvordan nettleia for alle kunder i distribusjonsnettene skal utformes. De nye kravene skulle tre i kraft 1. januar 2022, men er etter et vedtak blitt utsatt til 1. juli 2022.

Vi støtter målet med forskriftsendringen, men var uenige i forskriftens krav. Vi har sammen med en rekke andre aktører, både forbrukerorganisasjoner og nettselskaper, levert felles anbefalinger til ny nettleiemodell. Vi anbefaler at minimum 50 prosent av nettselskapets inntekter fra den aktuelle kundegruppa skal komme fra energileddet, at energileddet tidsdifferensieres for å motivere til flytting av fleksibelt forbruk til perioder med mye ledig kapasitet i strømmettet, og at den delen av nettleia som ikke kreves inn gjennom energileddet, skal kreves inn gjennom et kapasitetsbasert fastledd som motiverer til å jevne ut store forbrukstopper. Dette er allerede presentert i et møte med departementet.

Prioritering av kraft – nei til elektrifisering av petroleumsinstallasjoner

Systemet for tildeling av elektrisk energi til nye industriprosjekt må endres fra «først meldt inn får først tildelt» til en ordning hvor relevante myndigheter prioriterer mellom de innmeldte

prosjekter ut ifra samfunnsnytte. Slike kriterier bør blant annet ta hensyn til klimagevinst, arealforbruk og energiforbruk, verdiskaping og hva som produseres. Det må for eksempel være åpenbart at datasenter som brukes til kraftkrevende kryptovaluta, ikke prioriteres.

Noe Naturvernforbundet mener det ikke skal brukes kraft fra land til, er å elektrifisere petroleumsindustrien. Det mener vi er feil bruk av den knappe ressursen fornybar energi er. Elektrifisering av petroleumssektoren har allerede medført utbygging av naturødeleggende kraftlinjer. Den enorme investeringen det vil kreve å elektrifisere sokkelen, kan bidra til å forlenge utvinningen av forurensende olje og gass til lenge etter at verdens utslipp skal være tilnærmet null. Dermed kan dette hindre nødvendig omstilling av norsk næringsliv mens det ennå er tid.

Med vennlig hilsen
Naturvernforbundet

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Truls Gulowsen', is placed over a light blue rectangular background.

Truls Gulowsen
leder